

Drusza – Druszám!

A barátom keresztnéve ugyanaz, mint az enyém: *László*. Általában *Druszámnak*, vagy – mivel jóval fiatalabb nálam – *Öcsémnek* szólítom. Miért is hívnám *Lacinak*, hisz egy idegen is (pl. egy közúti rendőr) használhatja a becézöt szólítónévként. A *drusza* köznév, kisbetűvel kellene írni, ám az én esetemben a tulajdonnév funkcióját tölti be a mindennapokban.

Valójában évekig nem gondolkodtam a szó jelentésén, eredetén, hisz szülőhelyemen a használata közelebbi ismerősök között mindennapos volt. Egyfajta meghittséget, valamilyen összetartozást jelentett a nem vérbeli rokonok között, kiejtése odafigyelő megtiszteltetést jelentett az egymással magázódók esetében is. Még gyerekkoromban fölfigyeltem rá, hogy kizárólag férfiak használták egymás közt, a nők sohasem. Talán a sokszori előfordulása miatt mindig megragadott az elhangzása utáni hangnem, hanghordozás, beszédtema, még ha távol is álltak korban, időben, rangban a megszólítók egymástól. Bizonyára egyéni a beállítódásom, de valahogy úgy él bennem ez a szó, mint az *édesanyám*, *édesapám*, vagy a *nővérem*.

Később orosz szakos tanárként úgy véltem, hogy a szó – sok más szláv jövevényhez hasonlóan – szláv eredetű, a *drug*, *druzjá*, *drúzsbá* [друзь, друзя, дружба] szavakkal van valamilyen távoli rokonságban. Ennél az elméletnél sokáig megmaradtam. Csupán véletlen, hogy az értelmező kéziszótár egyszer e címszónál nyílt ki, s irányította rá a szemem. Azt írja, hogy használata bizalmas, jelentése: akinek a mienkkel azonos a keresztnéve, s az eredetéhez kérdőjelet ad meg.

Következő lépésem az ÉrtSz. volt. Jelentése: a beszélővel vagy a szóban forgó személlyel azonos keresztnévű ember, főleg férfi. Eredete továbbra is bizonytalan. Makacs ember lévén az etimológiai szótárhoz fordultam harmadszor. 1741-ben adatolja első ízben (*drusza*, *durusza*, *duruca* formákban). Ismeretlen eredetű szónak írja le, valamint azt, hogy szláv hangzása ellenére a szláv nyelvekből nem lehet megmagyarázni az eredetet kielégítően. A szlovák nyelvben fordul elő *drusa*, *drus*, *druso*, *drosko* alakokban és azonos jelentésben, ott is csak a népnyelvben, s ez valószínűleg magyarból való átvétel. Megjegyzem, a magyar–szlovák szótár hasonlóan vélekedik.

A magamnak feltett utolsó kérdés: vajon más nyelvek ismerik-e ezt a fogalmat, van-e rá külön szavuk? Könyvtárunk jó pár szótárát föllapozva kiderült, hogy igen, más nyelvű népek is használják a szót, sőt ha lefordítjuk, úgymond szóról szóra, akkor majd mindenütt van a névhasonlóságra utaló elem. Tekintsük át a nagy európai nyelvcsaládok szerint ezeket:

finnugor: *kaima* (finn);

germán: *Namensbruder* (német), *Namensake* (angol), *namne* (svéd),
navnebroder (dán);

szláv: *imiennik* (lengyel), *tězka* (orosz), *jmenovec* (cseh), *menovec* (szlovák),
imenjak (szerb és horvát);
latin: *homonymus* (latin), *omonimo* (olasz), *homonyme* (francia), *tocayo*
(spanyol), *tocaio* (portugál) stb.

A felsoroltak alapján kitűnik, hogy más népeknél is jelentős a névazonossági érzelmi kötődés. Az ember a keresztnévét nemcsak elfogadja, egyéniségére jellemzőnek tartja, hanem még a hasonló nevéket is megkülönböztetett előnyben részesíti másokkal szemben, bár tulajdonságait talán kevésbé ismeri. Ezzel mintegy kibővül a tulajdonnév e típusának funkciója, s magát a nevet vagy becézőnevet más elemmel helyettesíti, illetve bővíti.

Visszatérve az etimológiai szótár első adatára, valószínű, hogy nyelvünkben már korábban használatos volt a szó, hisz SZAMOTA Magyar nyelvtörténeti szótárában már 1499-ből megtaláljuk: *Nicolas Drwsa*. Amennyiben ez az olvasat elfogadható, akkor a közszói előfordulásnak még korábbinak kell lennie, hisz a családnevvé válás vagy megkülönböztetés időben hosszabb folyamatot feltételez.

A *drusza* szó használatára történelmi és irodalmi példáink is vannak, ebből következik, hogy mások is fölfigyeltek a különleges érzelmi töltődésre. Idézem: „Kedves Samueledet pedig a *Druszája* ezerszer tsokolja.”

(Gróf Toldi Zsigmond és gróf Bethlen Sámuel levelezése, 1788)

„*Druszája* Hunyadi Mátyás apjának!”

(Petőfi Sándor leveléből Arany Jánosnak)

„Ejnye no – kiáltott fel a bakter. – Kelmed az, Bokros *druszám*?”

(Mikszáth Kálmán)

A leírtak alapján úgy tűnik, hogy a *Drusza* – *Druszám* szó és megszólítás más népeknek, személyeknek is sokkal több emberi és baráti szempontból az egyszerű szótári jelentésnél.

FÜLÖP LÁSZLÓ

Személy- és földrajzi nevek Szenczi Molnár Albert 1621-i magyar–latin szótárában*

1. Az V. Magyar Névtudományi Konferencián már foglalkoztam Szenczi Molnár Albertnek a grammatikájában található közvetlen névtudományi megjegyzéseivel, valamint a példaként felsorolt kereszt-, vezeték- és földrajzi nevekkal

* A szerzőnek a NÉ. 21. számában megjelent tanulmánya nyomdailag hibásan jelent meg. Ezúton kérünk elnézést Szathmári Istvántól és közöljük a tanulmány helyes változatát. (szerk.)